

DEZVOLTAREA CREATIVITĂȚII PRIN JOCUL-DRAMATIZARE

Mihaela ȚURCANU, profesoară, Colegiul Pedagogic „Ion Creangă”
din cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *The researches in the field of education proves us that the education of creativity from a young age plays an essential role in the formation of personality. An effective way of the development of the creativity is dramatization-game in which the child develops such skills as: fluidity, flexibility and independence. Through this research, the level of development of children's creativity at preschool age was verified by applying various tests.*

Keywords: *creativity, education, personality, development, flexibility.*

În contextul schimbărilor actuale și ale reformei învățământului din R. Moldova, se impune cu necesitate stimularea spiritului creator, a receptivității estetice, a gândirii divergente, a tuturor laturilor personalității care pot contribui la ancorarea novatoare în realitatea societății viitoare, prin inițiativă și creație și „libertatea de a fi ei înșiși”.

Având în vedere receptivitatea maximă a vârstei preșcolare, care obligă la preocupări pentru un proces formativ timpuriu, credem că, în cadrul procesului educativ din grădiniță, stimularea creativității trebuie să dețină un loc deosebit. În acest context, considerăm actuală și utilă promovarea unor modalități concrete de antrenare și dezvoltare a creativității la vârsta preșcolară. Jocul-dramatizare constituie o adevărată școală a educației, a fanteziei și imaginației, a energiei. În cadrul lor se lărgesc și se dezvoltă spiritul creativ al copiilor, capacitatea de orientare în diferite situații cu mari posibilități de manifestare originală a personalității lor.

În România, începând cu anul 1967, au apărut primele lucrări teoretice consacrate creativității: M. Bejat (1971), Al. Roșca (1967), P. Popescu-Neveanu (1971). În Republica Moldova, problematica educării creativității în pedagogie și psihologie a fost abordată de către: S. Cemortan (1990), V. Prițcan (1998), M. Robu (1999), L. Mocanu (1994), V. Mîndăcanu (1997), V. Panico (1994) etc. Majoritatea cercetărilor privind stimularea creativității sunt întreprinse însă din perspectiva vârstei școlare și mai puțin abordează această problematică pentru vârsta preșcolară.

Prin urmare, Codul educației determină formarea unei personalități cu spirit creativ ca Ideal educațional al școlii din Republica Moldova. „Idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare în piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate” [5]

Tineretul trebuie să dispună de o mare mobilitate intelectuală și profesională, de asemenea, capacități ca: flexibilitatea, fluiditatea, independența, spiritul de investigare și creativitatea gândirii. Datorită activității creatoare, teoretice sau practice a oamenilor, omenirea a progresat, progresează și va progresa. De aceea, activitatea creatoare e considerată cea mai înaltă formă a activității omului și necesită o deosebită atenție.

Se poate considera că jocul-dramatizare constituie o adevărată școală a educației, a fanteziei și a imaginației, a energiei. În același timp, dramatizările reprezintă activități în procesul cărora se modelează personalitatea copilului. E știut faptul că dramatizările contribuie în mod expres la dezvoltarea creativității.

Primul pas în realizarea jocurilor se poate face foarte timpuriu, chiar de la grupa mică. Educația va avea însă grijă să nu transforme o activitate plăcută, bazată pe spontaneitate și motivație preponderat afectivă într-una plictisitoare, tensionată, plină de „indicații regizorale”.

În cadrul jocurilor-dramatizări se lărgesc și se dezvoltă spiritul creativ al copiilor, capacitatea de orientare în diferite situații cu mari posibilități de manifestare originală a personalității lor. [7]

Cum va putea educatoarea să dezvolte creativitatea copiilor? Acest lucru se va dezvolta utilizând jocul de rol și dramatizarea în activitățile instructiv-educative, desfășurate în grădinița de copii, preșcolarul dezvoltându-se intelectual, moral și fizic. Preșcolarul, fiind un subiect activ al cunoașterii, este implicat activ și interactiv în propria sa formare și informare.

Creativitatea este studiată intens în ultimele decenii ale secolului nostru, fapt lesne de înțeles, dacă avem în vedere importanța problemei sub raport teoretic, dar mai ales sub raport practic al societății moderne, creativitatea reprezintă un fenomen general-uman. În accepția psihologilor, creativitatea are ca drept capacitatea psihică a omului de a genera noul, de a releva aspectele deosebite, necunoscute ale realității, elaborând căi și soluții originale de rezolvare a problemelor. Ea presupune îndrăzneală, curiozitate și sete de cunoaștere, care ne ajută astăzi să ne manifestăm în mod diferit în diferite situații.

La finele secolului XIX-XX a început să se determine ca o direcție de cercetare „știința despre creativitate”, care se numea „psihologia creativității”. Ea se dezvoltă din „teoria creativității”, care, în prealabil, nu se deosebea de precedenta sa. Problema „teoriei” și „psihologiei” creativității au fost precăutate împreună.

În definirea creativității nu s-a ajuns la un consens existând peste 300 de încercări de definire a acestei noțiuni. Iată unele dintre ele. [6]

- Creativitatea este capacitatea de a modela experiența în forme noi și diferite, capacitatea de a percepe mediul în mod plastic și de a comunica altora experiența unică dezvoltată;
- Creativitatea este acel proces, care are ca rezultat o operă personală, acceptată ca utilă sau satisfăcătoare pentru un grup social, într-o perioadă anumită de timp;
- Creativitatea este procesul modelării unor idei sau ipoteze, al testării acestor idei și al comunicării rezultatelor;
- Potențialul creativ reprezintă orice abilitate intelectuală care poate contribui la succesul producției creatoare;
- Creativitatea este comportamentul care demonstrează atât unicitatea, cât și valoarea produselor lui [citat după C. Cojocaru, 6].

Multiplele definiții ale noțiunii de creativitate, numărul impunător al lucrărilor în domeniu au condiționat apariția unor termeni noi, ei devenind barometrul preciziei supleței, clarității comunicării științifice: creație, creatologie, creativ, creator, comportament creator etc. Termenul „creativitate” este de origine latină și înseamnă „a făuri, a crea”.

În acceptarea filozofică, termenul creativitate sau creație are tangență mai frecventă cu arta. Marii gânditori încă de la Platon și Aristotel au încercat a reda esența conceptului dat, menționând necesitatea libertății gândului, spiritului uman pentru a crea. Am selectat câteva citate a unor renumiți gânditori, care laconic exprimă ceea ce la contemporani se conține în tractate întregi:

- „Creativitatea reprezintă miraculoasa întâlnire dintre energia neînhibată a copilului cu ceea ce pare a fi opusul și dușmanul ei, simțul ordinii impus de disciplina inteligență a adultului.” (Norman Podhoretz);
- „Creativitatea este un proces de învățare aparte la care elevul și profesorul sunt una și aceeași persoană.” (Arthur Coestler);
- „Creativitatea nu este o evadare din disciplină, este o evadare însoțită de disciplină.” (Gerry Hirschberg);
- „Dacă nu ești pregătit să greșești nu vei veni niciodată cu ceva original.” (Ken Robinson, educator, autorul telediscursului „Cum școlile omoară creativitatea”).

Idea dezvoltării creativității copiilor, pusă insistent în ultima vreme, pune educatorului o serie de probleme, privind modul de manifestare a creativității, factorii și metodele de stimulare a creativității și, de asemenea, modalități de evaluare a creativității preșcolarilor.

Luând în considerare cele expuse, putem detalia în ce anume se manifestă creativitatea. Desigur că trebuie să menționăm despre lucrul preventiv care trebuie efectuat de către cadrele didactice până a evalua unele capacități creative ale preșcolarului. Numai după ce copilul s-a obișnuit să asculte cu atenție textul recitat, lecturat sau povestit de către pedagog și a învățat să înțeleagă rolul artistic și expresiv-figurativ al cuvintelor și al expresiilor, el va fi în stare să îndeplinească orice sarcină didactică legată de dezvoltarea sa literară [6].

Ca urmare, pentru a dezvolta la copii capacități creatoare, cadrul didactic trebuie să cunoască, în primul rând, trăsăturile comportamentului creator care se referă la următorii factori:

Nr.	Trăsături de comportament
1	Spiritul de observație dezvoltat
2	Gândire divergentă
3	Fluența gândirii (asociativă, verbală, ideatică, expresivă)
4	Receptivitate față de opere literar-artistice
5	Curiozitate
6	Imaginație creatoare
7	Originalitate, ingeniozitate și independența gândirii
8	Capacitatea de a gândi abstract și de a efectua raționamente în lanț
9	Nonconformismul în idei
10	Inventivitate, capacitatea combinatorie de a sesiza cu ușurință relațiile esențiale
11	Inițiativă și deschidere spre experiență
12	Atitudinea interogativă
13	Perseverența, încrederea în sine
14	Idei întreprinzătoare, neașteptate, ieșite din comun

M. Gusac menționează că un spațiu imens pentru manifestarea creativă a copilului oferă jocurile-dramatizări. Ele dezvoltă individualitatea creativă a copilului, îl stimulează spre improvizații în compunerea povestirilor și poveștilor scurte, susțin dorința copiilor de a căuta de sine stătător mijloace expresive în crearea personajelor, utilizând gesturile, poza, mimica, intonații diferite și mișcările. Dramatizarea sau înscenarea teatrală reprezintă cel mai răspândit și frecvent întâlnit tip de creativitate a copiilor. Acest fapt poate fi explicat prin două momente: în primul rând, drama, bazată pe mișcarea efectuată de copilul însuși este ceea ce apropie mai direct creativitatea artistică de retrăirile personale; în al doilea rând, este mai aproape de joc [8].

Dramatizarea reprezintă o metodă didactică în care predomină acțiunea practică simulată. Această acțiune didactică valorifică tehnicile specifice artei teatrale adaptabile la particularitățile de vârstă a copiilor și la forma de exprimare a unor conținuturi prevăzute în curriculum. După V. Botnari jocul-dramatizare reprezintă reproducerea intenționată și liberă a unui subiect în corespondere cu modelul dat – scenariul dramatizării [1].

T. Doronova înțelege jocul-dramatizare ca o activitate de modelare a relațiilor biosociale, în exterior supusă subiectului-scenariului în caracteristice temporare și spațiale menționate, activitate în care acceptarea rolului este în legătură cu utilizarea obiectuală (păpuși sau costume) și se exprimă în mijloace simbolice diferite (mimică, pantomimică, grafică, vorbire, interpretare muzicală) [9].

Stela Cemortan e de părerea că jocurile-dramatizări reprezintă punerea în scenă a poveștilor, poeziilor cunoscute de copii în scopul de a evidenția impresiile și cunoștințele formate prin audierea (receptarea) textelor. În esența lui, jocul-dramatizare e un mijloc efectiv de socializare a preșcolarului în procesul de percepere a conotațiilor morale în operele literare, o condiție benefică de evoluare a simțului de parteneriat, însușirea metodelor de cooperare pozitivă [2, 3, 4].

În jocul-dramatizare copiii fac cunoștință cu sentimentele, dispoziția personajelor, aplicarea metodelor de expresivitate emoțională, se autorealizează, se autoexprimă, cunosc mediul înconjurător prin imagini, culori, sunete ce favorizează dezvoltarea proceselor psihice, calităților și particularităților personale: independența, inițiativa și receptivitate emoțională.

Micuții zâmbesc atunci când zâmbesc personajele teatrale, se întristează odată cu ele, pot plânge la înfrângerea eroului drag, sunt gata să-i vină mereu în ajutor. O mare parte a cercetătorilor au ajuns la concluzia că jocurile teatrale sunt printre cele mai apropiate de artă și deseori sunt numite jocuri de creație. În jocurile-dramatizare acțiunea de joc și obiectul de joc, costumul sau păpușa au o semnificație majoră, pentru că facilitează însușirea rolului de către copil și precizează alegerea acțiunilor de joc.

După V. Botnari, jocul-dramatizare este o activitate artistic-estetică, care sintetizează câteva tipuri de artă, în acest context, are loc integralizarea cunoștințelor, capacităților, atitudinilor în procesul receptării literar-artistice. Astfel, receptarea în cadrul jocului-dramatizare și implicit formarea competenței de receptare literar-artistice poate fi evaluată după diferite criterii, sistematizate, având reper cercetările efectuate de S. Cemortan, D. Cornea, T. Vianu, C. Radu, L. G. Jabițkaia.

Jocul-dramatizare păstrează toate componentele de structură a jocului de rol cu subiect, fiind menționate de D. B. Elkonin.

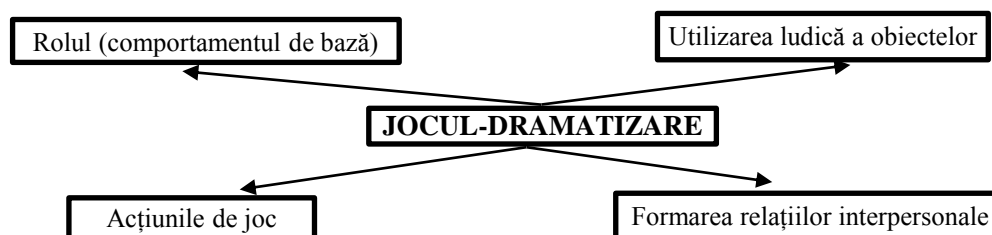

Fig. 1. Componentele de structură a jocului-dramatizare

Ciurilova A., pedagog și autor a mai multor lucrări cu recomandări metodice pentru activitatea teatralizată în grădiniță, propunea următoarele scheme de lucru cu dramatizarea poveștilor [10]:

- Lectura poveștii, demonstrarea numerelor muzicale, conversație asupra conținutului;
- Discutarea candidaturilor la rolurile personajelor din poveste, interpretare pe roluri;
- Lucrul cu copilul ce vine din partea autorului, familiarizarea cu introducerea;
- Lucrul cu copiii – actori, interpretarea expresivă, mișcări scenice, mimica, familiarizarea cu mișcările dansului;
- Lucrul individual cu rolurile sub imprimarea sonoră, învățarea și consolidarea dansului;
- Lucrul cu dansul sub imprimare în ansamblu;
- Repetiția în ansamblu pentru toți participanții în spectacol, consolidarea;
- Repetiția generală;
- Premiera spectacolului.

Rolul pedagogului în organizarea și dirijarea jocului-dramatizare nu este important, el este hotărâtor. Începând de la selectarea textului literar, educatorul urmărește realizarea obiectivelor curriculare pe tot parcursul organizării și petrecerii activităților teatralizate.

Pentru o bună eficientizare a jocului-dramatizare, educatorul trebuie să țină cont de anumite cerințe: în primul rând, el trebuie incontestabil să cunoască metoda specifică activităților date, în al doilea – să posede capacitățile artistice necesare, limbaj expresiv, plasticitate scenică, capacități muzicale etc.

Orice proces de însușire a unor cunoștințe (receptare și fixare) activează o serie de procese psihice (atenție, memorie, gândire etc.) fără de care însușirea n-ar putea avea loc. Totuși, aceste variate procese psihice se pot dezvolta într-o măsură mult mai mare și într-un ritm mult mai rapid, dacă se folosesc mijloacele care li se adresează în mod special sau activitățile în care se cere atenția să fie îndreptată cu precădere asupra lor. Activitățile care se prestează în cea mai mare măsură la atingerea acestui scop sunt jocurile, în general și cele didactice, în special [10].

Pentru a determina nivelul de dezvoltare a creativității pot fi aplicate următoarele probe în lucrul cu preșcolarii:

Proba nr. 1 „Numește tot ce...” – subiectul trebuie să găsească un număr cât mai mare de soluții, răspunsuri, pentru un concept verbal prezentat:

- Numește toate obiectele care nu fac zgomot;
- Numește tot ce poate înota.

Aceasta este o probă prin care se poate aprecia atât fluiditatea verbală, cât și flexibilitatea gândirii, în funcție de răspunsurile obținute.

Proba nr. 2 „Cu cine te asemeni?” – se referă la semnalarea tuturor analogiilor între 2 noțiuni (persoana proprie a copilului și o vietate). Copiii au sarcina să găsească asemănări posibile și să-și argumenteze opiniile.

Proba nr. 3 „Povestește după pete colorate” – copiii aplică pe hârtie mai multe pete de diferite culori, hârtia este pliată ca apoi copilul să interpreteze o poveste scurtă după desenul ce s-a obținut. Este o probă pentru a aprecia originalitatea copiilor în alcătuirea unui text coerent și logic, în care evenimentele să se succedă.

Proba nr. 4 „Desenăm muzica” – copiii ascultă un fragment din opera muzicală „Anotimpurile” de P. I. Ceaikovski și au sarcina de a exprima verbal ce idei le sugerează muzica audiată, ce emoții/

sentimente le provoacă melodia. Copiilor care întâmpină dificultăți în exprimare li se propune să-și deseneze impresiile. Copiilor li se atenționează că nu este obligatoriu să fie un tablou, poate fi un joc de culori și forme. Proba descrisă are ca scop evaluarea flexibilității gândirii, nivelului dezvoltării imaginației copiilor.

Proba nr. 5 „Continuă dialogul” – copiilor li se propune un dialog improvizat, asumându-și un rol.

După ce a rămas Ursul fără coadă, fiind păcălit de Vulpe, el s-a întâlnit cu Lupul, care l-a întrebat:

- Ce-ai făcut Moș Martin cu frumusețea de coadă?
- Păi eu

Proba dată demonstrează capacitatea copiilor de a elabora idei originale, abilitatea de a juca expresiv un rol, de a modela vocea, de a implica nonverbalul (mimica, gestică).

După aplicarea acestor probe se poate constata cu ușurință nivelul de dezvoltare a competențelor creative. Ele servesc atât funcția evaluatoare, cât și dezvoltativă pentru potențialul creativ al copiilor.

Nivelul înalt	Nivelul mediu	Nivelul scăzut
Se plasează copiii care atestă interpretări verbale originale, denumesc noțiuni de diferite clase de obiecte (ce indică prezența flexibilității gândirii), sunt capabili de a compune, verbaliza un text coerent, logic, de 4-5 propoziții, utilizând în vorbire multe adjective, comparații (ce determină fluiditatea), sunt capabili să-și descrie emoțiile, sentimentele, să joace expresiv un rol, modelându-și vocea, utilizând mimica și gesturile, elaborează idei noi, originale și le formulează în propoziții logice, succesive.	Se plasează copiii care necesită mai mult timp pentru reflectare asupra sarcinii, atestă un grad mai redus de flexibilitate și fluiditate denumind noțiuni preponderent dintr-o clasă de obiecte, sunt capabili de a compune texte din 3-4 propoziții scurte, care nu întotdeauna sunt succesive. Înțeleg ideea principală a operei literare, oferă caracteristici verbale pentru eroii principali și secundari, dar mai scurte, fragmentate, deosebesc și sunt capabili să descrie fragmente de conținut.	Se plasează copiii care posedă în mică măsură aptitudini creative de a produce idei, concepte din diferite clase de obiecte, atestă flexibilitate minimă în gândire, un bagaj minim de cunoștințe asimilate, iar utilizarea lor este anevoioasă, fluiditatea verbală este slab dezvoltată, în redarea unui rol este inhibat emoțional, așteaptă ajutorul educatorului, repetă strict cuvintele care-i sunt oferite de educator la sprijin.

În concluzie, menționăm că este necesară reorientarea strategiilor educaționale, plasarea accentului pe activitățile de stimulare și dezvoltare a creativității. Pentru a reduce numărul de copii care s-au plasat la nivelul scăzut se va elabora un program de dezvoltare a creativității prin aplicarea unei varietăți de activități care dezvoltă gândirea creativă a preșcolărilor, îndeosebi axată pe aplicarea diverselor jocuri-dramatizări care să dezvolte criteriile fluidității, flexibilității și originalității.

Referințe bibliografice:

1. BOTNARI, V. *Возможности игры-драматизации в межкультурном воспитании детей* în Culegere prelegeri, UST. Chișinău: 2002. 170 p.
2. CĂLCÎI, M., CEMORTAN, S. *Dezvoltarea creativității la preșcolari*. Chișinău: Universitas, 2001. 144p. ISBN 9975-9657-1-7
3. CEMORTAN, S. *Activitatea teatralizată a copiilor*. Chișinău: S. C. „Stelpart” SRL, 2010. 160 p. ISBN 978-9975-4256-9-8
4. CEMORTAN, S. *Jocuri literare*. Chișinău: Stelpart SRL, 2008. 208 p. ISBN 4690590149683
5. Codul educației al Republicii Moldova. Chișinău
6. COJOCARU, C. *Creativitate și inovație*. București: Editura Științifică și Enciclopedică. 1975, 250 p.
7. FLERINA, E. A. *Jocul și jucăria*. București: E.D.P., 1976. 126 p.
8. GUSAC, M., ZEMȚOV, T., STUPACENCO, L. *Activități creative ale elevilor de vârstă mică*. Chișinău: Lumina, 1995, 69p. ISBN 5-372-01575-6
9. ДОРОНОВА, Т. *Театрализованная деятельность как средство развития детей 4-6 лет*. Москва: Обруч, 2014, 160 p. ISBN 978-5-904810-30-6
10. МИГУНОВА, Е., *Театральная педагогика в детском саду*. Москва: ТЦ Сфера, 2009. 128 p. ISBN 978-5-9949-0561-6
11. ЧУРИЛОВА Э. *Методика и организация театрализованной деятельности дошкольников и младших школьников. Программа и репертуар*. Москва: Гуманитар. Издательство Центр Владос, 2004. 160 p. ISBN 5-9219-0326-4